

PROGRAMMA LEVEN MET WATER STOPT PER 1 APRIL:
KENNIS DRUPPELT DOOR

“Programma- management moet programma faciliteren, niet omgekeerd”

In het besef dat de oude manier van omgaan met water (dijken en gemalen, water zo snel mogelijk afvoeren) in de toekomst wel eens niet afdoende zou kunnen zijn, werd in het Nationaal Bestuursakkoord Water in 2002 het initiatief ‘Leven met Water’ voorgesteld. In dit programma zou kennis worden opgedaan, verzameld en ter beschikking worden gesteld over hoe we in Nederland het water zijn nieuwe plek konden geven, zowel fysiek - in termen van veiligheid en beperken van wateroverlast - als tussen de oren van alle ruimtegebruikers. Na een heleboel voorbereidingen begon in 2004 de uitvoering van het eerste project. Nu, zes jaar later, lopen 120 projecten en is het programma bijna aan zijn einde gekomen. Maar de kennis blijft uiteraard bestaan en stroomt langzaam verder via allerlei netwerken die de afgelopen jaren zijn ontstaan. Een succesvol programma dus, maar soms op andere manieren en met meer moeite dan in het begin was verwacht. Programmadirecteur Bert Satijn en secretaris van het algemeen bestuur van Leven met Water, Jacques Leenen, blikken terug.

“In de beginperiode (2001 of 2002) kwamen we tot het besef dat we bezig waren met een hele technocratische benadering van de waterproblemen en wisten we niet hoe we dat moesten veranderen. De maatschappelijke component in het waterbeheer had nog onvoldoende inhoud. Dat leidde tot een ‘dwarskijkersessie’, waarin onze bestaande ideeën op hun kop werden gezet”, trapt Jacques Leenen af. “We waren goedwillende bèta’s die niet wisten hoe we nieuwe inzichten moesten implementeren”, vult Bert Satijn aan. De vraag rees dus wat de waterbeheerders fout deden, en hoe de ‘gamma-component’ kon worden meegenomen in het nieuwe waterbeheer. De nieuwe benadering was om ruimte te creëren voor water, niet alleen in de fysieke omgeving, maar ook in de hoofden van de betrokkenen: waterbeheerders, ruimtelijke ordenaars en - uiteindelijk - de burger. Die werd in eerste instantie niet apart benaderd. Pas tijdens het programma Leven met Water kwam het besef dat ook de burger moest worden betrokken, stelt Bert Satijn.

De nieuwe benadering van het waterbeheer werd met enige voorzichtigheid begroet in de tot die tijd wat conservatieve waterwereld. “Er waren verschillende problemen. Zo waren potentiële deelnemers bang voor de administratie die nodig was om subsidie te kunnen krijgen. Ook waren er hele praktische zaken, zoals de regel dat je publieke subsidies niet mag stapelen. Daardoor mochten waterschappen in eerste instantie officieel niet meedoen aan gesubsidieerde projecten. Verder voorzag

Waterberging als voorbeeld van een ‘blauwe dienst’.

de BSIK-regeling (Besluit Subsidies Investeren Kennisinfrastructuur, het financiële raamwerk van het programma) in een beperkte betaling voor medewerkers, die niet bepaald marktconform was”, zegt Jacques Leenen. “Wij hebben de problemen die we tegenkwamen stuk voor stuk afgepeld. Het programmamanagement is er om het programma en de participanten te faciliteren, niet omgekeerd. De regels voor de subsidie leverden af en toe problemen op, niet uit onwil, maar omdat ze niet zijn ingericht op deze vorm van kennisverwerving. Gelukkig zag bijvoorbeeld het ministerie van Verkeer en Waterstaat dat ook in en was het bereid om op allerlei manieren mee te werken”, aldus Bert Satijn. Jacques Leenen: “We hebben dat ook overlegd met de top van DG Water. Gelukkig zagen zij dat probleem ook in. Soms moet je onnodige regels schrappen. STOWA speelde een faciliterende rol bij de subsidies en zorgde voor de koppeling met de waterschappen. Mijn eigen stokpaardje is om weinig regels te hebben. Wij selecteren streng aan de voordeur, maar daarna zijn we heel soepel.”

De drie uitgangspunten van ‘Leven met Water’ zijn volgens Bert Satijn een dynamische, vraaggestuurde programmering, een duidelijke gamma-inslag voor alle projecten en afwisseling tussen grote en kleine projecten. “Soms hadden we ideeën voor projecten waar geen belangstelling voor was van potentiële partijen. Dan moet je zo’n idee laten vallen en op zoek gaan naar projecten waaraan behoefte bestaat.” Jacques Leenen merkte binnen STOWA ook een omslag in de vraag naar kennis. “Het werd minder belangrijk gevonden waar de kennis vandaan kwam, als de kennis er maar was. Ook werd meer gevraagd hoe die kennis te implementeren was. De wetenschap wordt naar de praktijk gebracht. Er ontstaan leergemeenschappen. Dat heeft ook de STOWA beïnvloed.”

Het bestuur van ‘Leven met Water’ besliste uiteindelijk welke projecten doorgingen. Ze werden beoordeeld door de zogeheten Kennismotor en de Wetenschappelijke Adviesraad. Zij gaven een zwaarwegend advies aan het bestuur. “Als we het opnieuw mochten doen, zouden sommige projecten halverwege wat strakker bijgestuurd zijn”, stelt Bert Satijn. “Aan de andere kant zijn projecten uitgevoerd die bij de start in eerste instantie sceptisch waren ontvangen, maar een groot succes bleken te zijn, zoals ‘Watertekens’ en ‘Watergame’.” Jacques Leenen was sceptisch over ‘Watergame’, maar dat is intussen bijgedraaid. “Het grootste voordeel is dat je inzicht krijgt in de belangen van andere spelers. Je loopt de brug op die de partijen verbindt. Dat is nog belangrijker dan het implementeren van kennis. Voordat je iets gaat implementeren moet je samenwerken, de brug vinden naar de partijen en die brug opgaan. Daar is kennis en kunde voor nodig. *Serious Gaming* (een interactief computermodel waarbij alle belangen zijn ingebouwd en gevisualiseerd) zorgt voor bewustwording.”

Bert Satijn reikt de kennis van ‘Leven met Water’ symbolisch in de vorm van een estafettestokje over aan Annetiek Nijhof (DG Water).

Het is een voorbeeld van een nieuwe technologie om naar water in combinatie met gebiedsontwikkeling te kijken, maar ‘Leven met Water’ heeft veel projecten opgeleverd die afwijken van de technische benadering van het waterbeheer die voorheen werd gehanteerd. Zo wordt in een project als ‘Waalweelde’ de nadruk gelegd op meervoudig ruimtegebruik en samenwerking tussen partijen en de verschillende belangen. Ook een project als ‘Burgers aan de Bak’ heeft een hele andere insteek. Jacques Leenen: “Wij hadden een bijeenkomst in Utrecht in Fort Voordorp. De dikke wetenschappelijke rapporten bleven liggen, een handboek met praktijkvoorbeelden vloog weg.” Andere voorbeelden van *best-sellers* zijn de ontwikkeling van een maatschappelijke kosten-batenanalyse voor de regio én ‘blauwe diensten’.

‘Leven met Water’ heeft een grote verscheidenheid aan projecten en kennis opgeleverd. Uiteindelijk had het programma 50 miljoen euro ter beschikking om de projecten mee te stimuleren en te ondersteunen. Daarvan had het kabinet 22 miljoen beschikbaar gesteld, de deelnemende partijen het resterende bedrag van 28 miljoen euro. De oorspronkelijke initiatiefnemers zijn de Unie van Waterschappen, het ministerie van Verkeer en Waterstaat, WL|Delft Hydraulics, Tauw, DHV, Grontmij, TNO, Alterra, STOWA, InnovatieNetwerk en CURNET. Een aantal projecten loopt nog door, zoals de brugprojecten met Waterkader Haaglanden. Ook is een gedeelte van het geld gebruikt om de kennis die is opgedaan, te verankeren. Een voorbeeld daarvan is Aquasearch, een zoekmachine die rapporten, films en foto’s indexeert, verifieert en makkelijk ontsluit via een Google-achtig portaal. Bert Satijn verwacht dat de consortia die zijn ontstaan om projecten uit te voeren, hun waarde blijven bewijzen. “De partijen weten elkaar nu te vinden. Die samenwerkingen

gaan wel door, misschien op projectbasis. Op die manier sijpelt de kennis verder. Ook is nog geld gereserveerd voor masterclasses en hbo-opleidingen.”

Andere manieren om die kennis te verankeren en te verspreiden, zijn de Kennisconferentie die half januari in Rotterdam plaatsvond, het toen gepresenteerde eindboek van ‘Leven met Water’ en de internetpagina (www.levenmetwater.nl) die nog twee jaar in de lucht blijft. Daarop wordt alle kennis uit de 120 projecten gepresenteerd. Veel kennis wordt doorgesluist naar het nog op te richten Water Governance Centre: een initiatief van de Unie van Waterschappen. Bert Satijn is één van de kwartiermakers. “Het

“We waren goedwillende bèta’s die niet wisten hoe we nieuwe inzichten moesten implementeren”

is een logisch vervolg op ‘Leven met Water’. In het nieuwe centrum wordt kennis ondergebracht, geïmplementeerd en verspreid.” Satijn constateert dat waterschappen proactiever zijn geworden. “Ze stappen eerder naar een bestuurder om mee te praten over ruimtelijke ordening. Dat is voor een gedeelte te danken aan ‘Leven met Water’. Van te voren hoopten we daar op, maar het moet nog maar waar gemaakt worden.”

Hoewel beiden ‘Leven met Water’ als een succesvol programma beschouwen, had het volgens Satijn meer kunnen opleveren. “We hebben met het beschikbare geld zo’n 60 procent bereikt van wat we maximaal hadden kunnen bereiken. Als we acht miljoen euro meer hadden gehad en vier jaar meer, hadden we 100 procent gehaald. Die laatste kleine investering zou een enorm rendement hebben opgeleverd. Maar ‘Leven met Water’ heeft nu ook een hoog rendement gehaald en veel waardering.”